

ΜΑΡΙΑ Π. ΒΟΥΒΟΥΣΗ: Φιλολόγος, Msc: Σχεδιασμός και ανάπτυξη τουρισμού και πολιτισμού, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας Msc: Επιστήμες της εκπαίδευσης και της δια βίου μάθησης, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας.

ΟΙ ΚΑΤΑΓΡΑΜΜΕΝΕΣ ΠΛΗΜΜΥΡΕΣ ΤΟΥ ΠΗΝΕΙΟΥ ΣΤΗ ΛΑΡΙΣΑ ΤΟΥΣ 17^ο ΚΑΙ 18^ο ΑΙΩΝΕΣ

Οι αναφορές στις πλημμύρες του Πηνειού έχουν καταγραφεί από ολιγογράμματους, κυρίως, μοναχούς των θεσσαλικών μονών, στα παράφυλλα των λειτουργικών βιβλίων. Πρόκειται για μικρά χρονικά, γνωστά περισσότερο ως ενθυμήσεις, ανορθόγραφες και ασύντακτες πολλές φορές, αλλά με έγκυρες πληροφορίες, καθώς ο γραφέας τους έζησε τα αναφερόμενα γεγονότα. Οι ενθυμήσεις αυτές, διάσπαρτες σε πολλά και απρόσιτα, μερικές φορές, έντυπα και σε κώδικες, συγκεντρώθηκαν, πριν από λίγα χρόνια, σε δύο χρηστικούς τόμους από τον ιστορικό ερευνητή της πόλης μας Κώστα Σπανό¹ και είναι στη διάθεση όλων μας. Με βάση αυτό το corpus των ενθυμήσεων θα παρουσιάσω στην ανακοίνωσή μου 5πλημμύρες του Πηνειού από τον17ο μέχρι τον18ο αιώνα. Οπωσδήποτε δεν είναι οι μόνες. Πρόκειται γι' αυτές τις οποίες κατέγραψε κάποιος μοναχός και το εκκλησιαστικό βιβλίο στις οποίες καταχωρίστηκαν σώθηκε έως τις μέρες μας. Τις ενθυμήσεις αυτές παρουσιάζω κατά χρονολογική σειρά και προβαίνω στον απαραίτητο σχολιασμό.

1)Η πλημμύρα του Πηνειού και οι μεγάλες καταστροφές στη Λάρισα, στις 27 Δεκεμβρίου του 1647.

Μολονότι ο γραφέας της ενθύμησης αναφέρει ότι έβρεχε συνεχώς ένα μερόνυχτο, φαίνεται ότι ο Δεκέμβριος ήταν βροχερός μήνας και ότι το μερόνυχτο μετά τα Χριστούγεννα, με τη συνεχή βροχόπτωση, ο Πηνειός φούσκωσε πολύ και έπνιξε τη Λάρισα. Η βροχόπτωση σημειώθηκε στα ορεινά των Τρικάλων, διότι αναφέρεται ότι «το νερό ήλθε πάνου από την Πώρτα (Πύλη των Τρικάλων)». Ο όγκος του νερού που έφτασε στη Λάρισα, εκτός, φυσικά

---

¹. Κώστας Σπανός, *Θεσσαλικές Ενθυμήσεις 1404-1881, τόμος Α: 1404-1799, Λάρισα 2011, σ. 240 και τόμος Β: 1800-1881, Λάρισα 2014, σ. 320..*

από την καταστροφή των καλλιεργειών, έπνιξε τη Λάρισα. «Επνίγησαν εις την Λάρισαν οσπήτια 1.500, και άνθρωποι από τον κρεμισμόν των οσπητίων 800 και περισσότεροι ευρίσκονταν από κάτω στα σπήτια πνιγμένοι».²

Καθώς τα σπίτια της Λάρισας ήταν χτισμένα κυρίως με πλιθιά, τα ορμητικά νερά ήταν εύκολο να τα γκρεμίσουν και να τα ισοπεδώσουν, με αποτέλεσμα τον προαναφερόμενο μεγάλο αριθμό θυμάτων της πόλης μας.

Εκτός από τον Πηνειό στη Λάρισα πλημμύρισε και ο παραπόταμός του Ληθαίος στα Τρίκαλα, αλλά αναφέρονται και σε αυτή την ενθύμηση οι καταστροφές της Λάρισας.³

2) Η πλημμύρα του Πηνειού το 1673.

Ο γραφέας της σχετικής ενθύμησης υπήρξε φειδωλός, καθώς κατέγραψε το γεγονός μόνο σε έναν στίχο: «αχογ' [1673] έβρεξεν δυνατά και επνίγηκεν ο μαχαλάς του Αθανασίου».⁴ Η καταστροφή σημειώθηκε μόνο στη συνοικία του Αγίου Αθανασίου. Το γεγονός αυτό σημαίνει ότι η πλημμύρα δεν ήταν τόσο μεγάλη όσο η προηγούμενη.

3) Στο τελευταίο τέταρτο του 17ου αιώνα, σύμφωνα με τον μοναχό θυμιοσογράφο, σημειώθηκε η μεγαλύτερη πλημμύρα του Πηνειού: «Τω 1684 εγένετο η μεγαλειτέραπλήμμουρα. το ύδωρ εκάλυψεπλείστον μέρος της Λαρίσης εις το Ξυλοπάζαρον. Έφθασε το ύδωρ εις ύψος δύο σχεδόν πήχεων».⁵

Τα νερά του Πηνειού υψώθηκαν 1,5 περίπου μέτρο και έφθασαν στο Ξυλοπάζαρο, δηλαδή μέχρι τη σημερινή οδό Παπαναστασίου, πάνω από την κεντρική Πλατεία προς το αρχαίο θέατρο. Όπως σημείωσε ο γραφέας της ενθύμησης, τα νερά του Πηνειού κάλυψαν το μεγαλύτερο μέρος της Λάρισας, αφού έφτασαν μέχρι το Ξυλοπάζαρο. Ο γραφέας δεν αναφέρει αριθμό θυμάτων. Είναι απίθανο να μην υπήρξαν, με την αυτή την έκταση που πήρε η πλημμύρα.

4) Η πλημμύρα του Πηνειού και οι μεγάλες καταστροφές στη Λάρισα τον Φεβρουάριο του 1729.

Το φθινόπωρο του 1728 υπήρξε πολύ βροχερό, έγινε κατακλυσμός και οι κάτοικοι νόμιζαν ότι ήρθε το τέλος του κόσμου, όπως αναφέρεται σε μία ενθύμηση προερχόμενη από το Πήλιο.⁶ Τον Φεβρουάριο του 1729, προφανώς εξαιτίας της παρατεταμένης βροχόπτωσης «εκατέβασεν η Σαλαμπριά και έ-

². Κώστας Σπανός, *ό. π.*, τ. Α, σ. 61.

³. Κώστας Σπανός, *ό. π.*, τ. Α, σ. 61.

⁴. Κώστας Σπανός, *ό. π.*, τ. Α, σ. 71.

⁵. Κώστας Σπανός, *ό. π.*, τ. Α, σ. 73.

⁶. Κώστας Σπανός, *ό. π.*, τ. Α, σ. 93.

πνιξεν την Λάρισα». Ήταν τόσο μεγάλο το μέγεθος των νερών ώστε ο μοναχός γραφέας της ενθύμησης να αποκαλεί τις πλημμύρες «νέο κατακλυσμό του Νώε». Από το πολύ νερό πνίγηκαν οι συνοικίες Πέρα Μαχαλάς-Ιπποκράτης, Ταμπακίδων Μαχαλάς-Ταμπάκις-Αμπελόκηποι και Αρναούτ Μαχαλάς- συνοικία Αγίου Αθανασίου, όλες δηλαδή οι συνοικίες που ήταν κοντά στον Πηνειό. Εκτός, όμως, από την Λάρισα ο Πηνειός πλημμύρισε, προξενώντας ζημιές και στα Τρίκαλα. Ο παραπόταμός του Σοφαδίτικος προξένησαν ζημιές στο χωριό Μοσχολούρι των Σοφάδων. Ζημιές, επίσης, σημειώθηκαν και σε χωριά της πεδιάδας,⁷ αλλά εκτίμησή τους δεν έγινε ή, πιθανόν, να μη σώθηκε κάποια σχετική ενθύμηση.

5) Η πλημμύρα του Πηνειού και οι καταστροφές της στη Λάρισα, στις 2.2.1777.

Η πλημμύρα αυτή καταγράφηκε σε κάποιο εκκλησιαστικό βιβλίο της Αγιάς. Η είδηση της καταστροφής έφτασε μέχρι την Αγιά, καθώς έρχονταν εδώ χωρικοί για τις δοσοληψίες τους. Τον Ιανουάριο του 1777 υπήρξαν συνεχείς βροχοπτώσεις, με αποτέλεσμα, στις 31 του μήνα, ημέρα Τρίτη ο Πηνειός παρέσυρε το μεγάλο γεφύρι στη Σαρακήνα της Καλαμπάκας: «έως 1777, υφαναρλιου 31 ημέρα τρήρη τον καιρόν ώπουέπισι το γιφύριήστυσαρακúνα από πολλή νερό και έβρηξηπερησέςβροχαίς». Αυτές οι περισσές βροχές είχαν ως αποτέλεσμα να φουσκώσει ο Πηνειός και στις 2 Φεβρουαρίου τα νερά του να βρουν διέξοδο στις παρόχθιες πεδινές περιοχές, με καταστροφή των καλλιεργειών. «Ήρθε νερό απ' τη Σαλαμπριά, τόσον πολύ όσον οπου έκαμενμεγάληνηζημίαν». Τα νερά των παραποτάμων του Πηνειού συνέβαλαν στο μεγάλο ύψος των νερών του, με αποτέλεσμα να πνιγούν οι παραποτάμιες συνοικίες και περιοχές. Ο γραφέας της ενθύμησης μας άφησε μία γενική εικόνα της καταστροφής: «επνίγησαν όλα τα σπίτια του Πέρα μαχαλά, τα Καλύβια όλα και η περιοχή της Αγίας Μαρίνας, το Κιόσκι όλον, και έπεσαν τουβάρια περισά από μέρος Αρναούτ, και από Τοπέκ μαχαλά». Δηλαδή πλημμύρισαν και καταστράφηκαν οι συνοικίες της πόλης μας Ιπποκράτης, Αμπελόκηποι και Αγίου Αθανασίου όπου γκρεμίστηκαν οι τοίχοι πολλών σπιτιών και οι μικροί οικισμοί Κιόσκι, δυτικά του Ιπποκράτη και Καλύβια, στην περιοχή του ναού της Αγίας Μαρίνας. Εξαιτίας αυτής της πλημμύρας πνίγηκαν λίγοι άνθρωποι, μερικά πρόβατα και άλλα ζώα και καταστράφηκαν οι καλλιέργειες στις παρόχθιες περιοχές.⁸

⁷. Κώστας Σπανός, *ό. π.*, τ. Α, σ. 94.

⁸. Κώστας Σπανός, *ό. π.*, τ. Α, σ. 148-149.

